

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

18 czerwca 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Adam Doliwa (przewodniczący)

SSN Maciej Kowalski

SSN Ewa Stefańska (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 18 czerwca 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej syndyka masy upadłości Banku spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 17 marca 2022 r., VI ACa 80/21,
w sprawie z powództwa A.K. i B.K.
przeciwko syndykowi masy upadłości Banku spółki akcyjnej w W.
o zapłatę i ustalenie,

oddala skargę kasacyjną.

Maciej Kowalski

Adam Doliwa

Ewa Stefańska

ag

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 22 czerwca 2018 r., następnie rozszerzonym pismem z 5 marca 2020 r., powodowie A.K. i B. K. dochodzili przeciwko Bank spółce akcyjnej

w W., ustalenia nieważności umowy kredytu indeksowanego do CHF z 24 lipca 2008 r. Od początku występowali też o zasądzenie świadczeń, które spełniali na podstawie tej umowy, pomimo że były one nienależne.

Wyrokiem częściowym z 30 września 2020 r. Sąd Okręgowy ustalił nieważność umowy nr [...] o kredyt hipoteczny zawartej przez strony 24 lipca 2008 r.

Sąd Okręgowy ustalił okoliczności dotyczące ubiegania się przez powodów o zawarcie z umowy kredytowej w celu zakupu nieruchomości, udzielania przez pracowników Banku informacji o jego warunkach, jak też podpisania przez strony umowy o kredyt na ten cel na kwotę 1 170 010,50 zł. Kredyt został indeksowany do CHF. Ustalona kwota kredytu została przeliczona przez Bank ze złotych polskich według kursu kupna ustalonego w tabeli kursowej Banku z dnia uruchomienia kredytu, w celu ustalenia w tej walucie rat kapitałowo-odsetkowych. Zgodnie z warunkami umowy łączącej strony, spłacane raty kredytowo-odsetkowe kredytu miały być obliczane przez wskazany okres według harmonogramu, przez przeliczenie ich wysokości w CHF na złoty polski według kursu sprzedaży CHF z daty wymagalności każdej z rat określonej w tabeli kursowej Banku. Zasady sporządzania tabeli nie zostały określone w umowie i nie były powodom znane. Sąd Okręgowy opisał okoliczności dotyczące podpisywania przez strony kolejnych aneksów do umowy z 24 lipca 2008 r., w tym ostatniego z 13 sierpnia 2009 r., w którym powodom zostało przyznane uprawnienie dotyczące spłacania pozostałej części kredytu w CHF wskutek jego przekształcenia w kredyt walutowy w CHF.

Oceniając znaczenie dokonanych ustaleń, Sąd Okręgowy znalazł podstawy do uwzględnienia żądania głównego, które dotyczyło ustalenia nieważności spornej umowy. Wskazał, że przyczynami nieważności i bezskuteczności klauzul umowy w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. w zakresie głównych świadczeń stron jest ich niejasność oraz możliwość jednostronnego ustalenia przez Bank kwoty zobowiązań powodów z tytułu rat kapitałowo - odsetkowych poprzez samodzielne ustalanie kursu przeliczenia raty wyrażonej w CHF na złoty polski w oparciu o własną tabelę kursu sprzedaży walut. Sąd podkreślił także, że powodowie nie zostali właściwie poinformowani o skutkach ryzyka kursowego, które w całości zostało przez Bank przerzucone na klientów przy zawieraniu umowy, która nie została z powodami

indywidualnie uzgodniona. W ocenie Sądu Okręgowego stanowiło to naruszenie dobrych obyczajów oraz w rażący sposób naruszyło interesy powodów jako konsumentów podlegających ochronie w ramach Dyrektywy nr 93/13. Wobec niemożności zastąpienia niedozwolonych klauzul innymi postanowieniami umowy, należało uznać umowę za nieważną. Przyczynę nieważności spornej umowy Sąd dostrzegł w jej sprzeczności z art. 353¹ k.c. z powodu naruszenia granic swobody umów, wskutek przyznania Bankowi prawa do jednostronnego określenia wysokości zobowiązań powodów w wyniku zastosowania przeliczenia kursowego CHF na złotego według własnej tabeli kursowej Banku.

Wyrokiem z 17 marca 2022 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie oddalił apelację pozwanego.

Sąd Apelacyjny zaakceptował ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego i dokonaną przez niego ocenę prawną powództwa. Wskazał, że za nieważnością spornej umowy przemawiała sprzeczność jej zapisów dotyczących ustalania „rat kapitałowo-odsetkowych” poprzez przeliczenie kwot wyrażonych w CHF na złoty według kursu kupna lub sprzedaży ustalanego w tabeli kursowej Banku, czyli w sposób jednostronny, na który powodowie nie mieli żadnego wpływu.

W ocenie Sądu drugiej instancji, sporna umowa naruszała w tym zakresie art. 353¹ k.c. Uderzała bowiem w naturę, istotę stosunków obligacyjnych, opartych na zasadzie konsensualności, wykluczającej pozostawienie jednej ze stron umowy, w tym zwłaszcza stronie silniejszej ekonomicznie, uprawnienia do określenia wysokości własnego zobowiązania oraz wysokości świadczeń wypełnianych przez następne lata przez drugą stronę umowy. Sąd Apelacyjny zauważył, że taka sytuacja występuje w umowach kredytowych, w których podstawą ustalenia świadczeń jest kurs waluty, w tym CHF, określony w tabeli kursowej banku, na którym spoczywał w istocie tylko obowiązek podania ustalanych kursów do wiadomości klientów, jak wynika z art. 111 ust. 1 pkt 4 Prawa bankowego. Faktyczny sposób ustalania kursów podawanych w tabelach opierał się o czynniki ekonomiczne, w tym zmienne notowania waluty na rynkach i w ramach rozliczeń międzybankowych. W ocenie Sądu uprawnienie do jednostronnego narzucenia wysokości zobowiązania własnego i świadczeń obciążających kredytobiorców w możliwie najgłębszy sposób narusza

zasadę konsensualności oraz wzajemności w stosunkach kontraktowych. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, sprzeczności z art. 353¹ k.c. można byłoby uniknąć, gdyby mechanizm ustalania wysokości wskazanych świadczeń został oparty o kurs innego podmiotu niż banku udzielającego kredytu, w tym przede wszystkim średni kurs ogłaszany przez NBP. Sąd ten stwierdził, że w okolicznościach sprawy zachodził szczególny wypadek sprzeczności spornej umowy art. 353¹ k.c., który uzasadniał ustalenie jej nieważności na podstawie art. 58 § 1 k.c. w zw. z powołanym przepisem, a przy tym w oparciu o art. 189 k.p.c.

Analizując zawartą przez strony umowę pod kątem przesłanek zawartych w art. 385¹ § 1 i § 2 k.c. i dzieląc w większości oceny dokonane przez Sąd Okręgowy, Sąd Apelacyjny doszedł do wniosku, że treść spornej umowy nie została indywidualnie uzgodniona z powodami na etapie poprzedzającym jej zawarcie. Pracownicy Banku zapoznali powodów z ofertą kredytową w kierunku preferującym kredyt indeksowany do CHF. Ryzyko walutowe związane z wykonywaniem umowy zostało przedstawione powodom w sposób niewystarczający. Zastosowanie w umowie indeksacji poprzez pozostawienie Bankowi uprawnienia do jednostronnego określenia wysokości rat kapitałowo-odsetkowych, które były wyliczane w oparciu o kurs sprzedaży, czyli powiększony o tzw. *spread*,, w oparciu o tabele kursowe, które były samodzielnie ustalane przez Bank, pomimo ich związku z tendencjami kursowymi na rynku, naruszało dobre obyczaje, a przy tym rażąco naruszało interesy powodów jako konsumentów. Ponadto wyłącznie na powodów przerzucano ryzyko zmian kursowych, w tym zwłaszcza załamania kursu CHF w stosunku do złotego.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że mechanizm indeksacji dotyczył głównych świadczeń obu stron, które nie mogły zostać zastąpione innymi mechanizmami i parametrami, w tym średnim kursem NBP, również na podstawie art. 358 § 2 k.c. Sąd ten uznał, że bezskuteczność zapisów, które dotyczyły opisanego w umowie mechanizmu indeksacji, w zakresie głównych jej postanowień, prowadzić musiało do nieważności spornej umowy ze względu na niemożliwość określenia na jej podstawie głównych świadczeń obu stron.

Sąd odwoławczy zaznaczył, że argumentację dotyczącą sprzeczności łączącej strony umowy kredytu z art. 385¹ § 1 k.c. i jej nieważności z tego powodu uznaje on tylko za dodatkową. Pierwszoplanowe znaczenie przywiązał on do jej nieważności, która miała źródło w jej sprzeczności z art. 69 ust. 2 pkt 4 Prawa bankowego i art. 353¹ k.c. Sąd Apelacyjny stwierdził, że sprzeczność spornej umowy z art. 353¹ k.c. uzasadniała ustalenie jej nieważności w całości i ze skutkiem *ex tunc*. Ważność takich umów oceniać bowiem można wyłącznie pod kątem ich treści ustalonej w dacie ich zawarcia. W tym zakresie nie może mieć znaczenia sposób ich wykonywania, nawet ustalania przez bank kursów kupna i sprzedaży nieznacznie tylko odbiegających od kursów stosowanych w innych instytucjach rynku kapitałowego i bankowego.

Pozwany wniósł skargę kasacyjną, w której zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego w całości. Zarzucił naruszenie art. 316 § 1 k.p.c. w zw. z art. 6 ust. 1 i 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13 w zw. art. 58 § 1 k.c.; art. 385¹ § 1 oraz § 3 k.c.; art. 189 k.p.c.; art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13; art. 385¹ § 1 w zw. z § 3 i 4 k.c.; art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 385² k.c.; art. 58 § 3 k.c. i art. 385¹ § 2 k.c.; art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z art. 7 ust. 1 i art. 8b ust. 1 Dyrektywy 93/13 i art. 353¹ k.c. w zw. z art. 2, art. 31 ust. 3 i art. 32 ust. 1 Konstytucji; art. 358 § 2 k.c. w zw. z art. 385¹ § 2 k.c.; art. 65 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 56 k.c.; art. 65 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 354 § 1 k.c.; art. 69 ust. 2 pkt 4a i ust. 3 Prawa bankowego w zw. z art. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. zmieniająca ustawę Prawo bankowe; art. 358 § 2 k.c.; art. 41 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. Prawo wekslowe; art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 24 ust. 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zasługiwała na uwzględnienie.

Strony zawarły umowę kredytu indeksowanego kursem waluty CHF. Według sądów *meriti* postanowienia umowy dotyczące przeliczenia kwoty kredytu i rat spłaty na walutę obcą były abuzywne. Umowy kredytu bez tych postanowień nie mogły funkcjonować, co doprowadziło sądy obu instancji do ustalenia ich nieważności. Skarżący podważa to stanowisko, formułując zarzuty kasacyjne, które już

wielokrotnie były przedmiotem oceny w orzecznictwie Sądu Najwyższego, jak i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Sądy *meriti* trafnie oceniły jako niedozwolone klauzule przeliczeniowe (indeksacyjne) zawarte w umowie stron, pozwalające pozwanemu Bankowi na swobodne ustalenie kursu walutowego, po jakim następuje przeliczenie uiszczanych przez powodów spłat kredytu. Stanowisko o niedozwolonym charakterze postanowień, w których możliwość ustalania kursu (a zatem również wysokości świadczeń) zależy od arbitralnej decyzji jednej ze stron, jest już ugruntowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego (zob. wyroki SN: z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22; z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 334/22; z 8 lutego 2023 r., II CSKP 978/22). W ocenie Sądu Najwyższego ponoszenie nieograniczonego ryzyka kursowego przez kredytobiorcę skutkuje *per se* znaczną nierównością praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta. Zdaniem Sądu Najwyższego w składzie rozpoznającym skargę, gdyby rzeczywiście przy zawieraniu umowy kredytu zostało należycie wyjaśnione znaczenie zmiany kursu waluty i ponoszonego ryzyka, racjonalny kredytobiorca nie zdecydowałby się na kredyt powiązany z kursem waluty obcej w perspektywie jego spłacania przez kilkadziesiąt lat. Poza tym, gdyby kredytujący bank zamierzał w wystarczający sposób poinformować kredytobiorcę będącego konsumentem o niebezpieczeństwach wynikających z długoterminowego kredytu powiązanego z kursem waluty obcej, to nie proponowałby w ogóle zawierania takich umów kredytowych, zdając sobie sprawę jako profesjonalista, że umowa taka może zostać oceniona jako nieuczciwa (zob. wyrok SN z 29 października 2019 r., IV CSK 309/18).

Konsekwencją stwierdzenia, że dane postanowienie umowne ma charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., jest działająca *ex lege* sankcja bezskuteczności niedozwolonego postanowienia (zob. uchwała SN z 29 czerwca 2007 r., III CZP 62/07 oraz uchwała składu siedmiu sędziów SN z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, a także wyroki SN: z 30 maja 2014 r., III CSK 204/13; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 8 lutego 2023 r., II CSKP 978/22).

Uznanie, że postanowienia określające zasady przeliczania kwoty wypłaconego kredytu oraz uiszczanych spłat na walutę obcą są niedozwolonymi postanowieniami umownymi oznacza, że zgodnie z art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c. nie wiążą one konsumenta. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wyjaśnił, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż warunek umowny uznany za nieuczciwy należy co do zasady uznać za nigdy nieistniejący, tak aby nie wywoływał on skutków wobec konsumenta. W związku z tym sądowe stwierdzenie nieuczciwego charakteru takiego warunku powinno mieć z reguły skutek w postaci „przywrócenia” sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej znajdowałby się on w braku tego warunku (zob. wyrok TSUE z 21 grudnia 2016 r., C-154/15, C-307/15 i C-308/15).

Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów (pkt 1). W razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie (pkt 2). Skoro umowa kredytu, po wyeliminowaniu z niej niedozwolonych postanowień umownych, nie może wiązać w pozostałym zakresie, to trafnie sądy *meriti* przyjęły jej nieważność.

Stanowisko co do nieważności umowy kredytu indeksowanego kursem waluty CHF jest zgodne z aktualną linią orzecniczą, w której przyjmuje się, że wyeliminowanie ryzyka kursowego, charakterystycznego dla umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i uzasadniającego powiązanie stawki oprocentowania ze stawką LIBOR, jest równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, że należy ją uznać za umowę o odmiennej istocie. Oznacza to z kolei, że po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzul utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe, co przemawia za jej całkowitą nieważnością (zob. wyroki SN: z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22, i z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; uchwałę pełnego składu Izby Cywilnej SN

z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, OSNC 2024, nr 12, poz. 118; postanowienie SN z 22 października 2024 r., I CSK 3462/23).

Wbrew twierdzeniom skarżącego zasada związania stron umową w pozostałym zakresie (art. 385¹ § 2 k.c.) nie może znaleźć zastosowania w razie uznania za niedozwolone postanowień umowy kredytu indeksowanego odnoszących się do sposobu określania kursu waluty obcej. W takim wypadku, jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów. W razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie. Także w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej przyjmuje się, że modyfikacja umowy przez uzupełnienie jej luk byłaby sprzeczna z celem zapobiegania kolejnym naruszeniom, co jest istotą Dyrektywy 93/13. Przedsiębiorca, mając świadomość braku sankcji, mógłby w dalszym ciągu stosować nieuczciwe praktyki oraz abuzywne klauzule, bowiem wiedziałby, że jedyną karą byłoby zastąpienie niedozwolonych postanowień innymi, co pozostawałoby bez wpływu na ważność wadliwego stosunku prawnego. Taki wniosek wynika z ugruntowanego orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, zgodnie z którym, gdyby sąd krajowy mógł zmieniać treść nieuczciwych warunków zawartych w umowach, takie uprawnienie mogłoby zagrażać realizacji długoterminowego celu ustanowionego w art. 7 Dyrektywy 93/13 (zob. wyroki: z 14 czerwca 2012 r., C-618/10; z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13; z 26 marca 2019 r., C-70/17 i C-179/17).

W konsekwencji nieuzasadnione okazały się zarzuty skargi odnoszące się zarówno do oceny abuzywności klauzuli przeliczeniowej (indeksacyjnej), jak i możliwości wypełnienia luk w umowie przez odwołanie się do innych mechanizmów ustalania kursu walutowego, a co za tym idzie – utrzymania umowy w mocy.

Sąd Najwyższy wielokrotnie wyjaśniał już, że klauzula ryzyka walutowego nie może funkcjonować bez klauzuli kursowej określającej przeliczenie zobowiązań stron celem ustalenia wysokości ich świadczenia. Z kolei klauzula *spreadowa* nie ma

racji bytu w umowie, w której nie zastosowano mechanizmu przeliczeniowego i wynikającego z niego narażenia konsumenta na ryzyko kursowe. W konsekwencji klauzule te, składające się na przyjęty w umowach kredytowych mechanizm przeliczeniowy, są ze sobą ściśle powiązane, a ich rozszczępienie jest zabiegiem sztucznym. Stanowisko to potwierdzone zostało w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, która zgodnie z art. 87 § 1 ustawy o SN ma moc zasady prawnej i wiąże Sąd Najwyższy w niniejszej sprawie.

Wbrew twierdzeniom skarżącego zarówno klauzula ryzyka walutowego, jaki klauzula kursowa, określają główne świadczenia stron w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. Stanowisko to jest ugruntowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego.

Chybiony okazał się również zarzut skarżącego dotyczący naruszenia art. 189 k.p.c. Wykładnia tego przepisu w kwestii istnienia interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie nie budzi obecnie wątpliwości (zob. wyroki SN: z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22; z 1 czerwca 2022 r., II CSKP 364/22; z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 1200/22). W konsekwencji Sąd Apelacyjny trafnie przyjął, że strona powodowa miała interes prawny w żądaniu ustalenia nieważności umowy. Uwzględnienie powództwa o ustalenie wywiera bowiem przede wszystkim skutki w odniesieniu do obowiązywania umowy na przyszłość, a zatem ma skutek szerszy aniżeli tylko związany z koniecznością dokonania rozliczeń dotychczasowych świadczeń pieniężnych.

Zarzut skarżącego dotyczący naruszenia przepisów postępowania, tj. art. 316 § 1 k.p.c., okazał się bezprzedmiotowy. Skoro Sąd Najwyższy w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, przesądził, że niedopuszczalne jest zastąpienie niedozwolonego umownego postanowienia przeliczeniowego innym sposobem określenia kursu waluty obcej wynikającym z przepisów prawa lub zwyczajów, to Sąd Apelacyjny nie miał możliwości zastosowania art. 358 § 2 k.c. w brzmieniu aktualnym na chwilę zamknięcia rozprawy.

Na zakończenie trzeba zaznaczyć, że podobne sprawy były już wielokrotnie przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego, który analogiczne skargi kasacyjne

oddalał. W związku z powyższymi zarzutami kasacyjnymi skarżącego, w świetle stanowiska Izby Cywilnej SN wyrażonego w uchwale z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, nie mogły odnieść pożądanego skutku.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., oddalił skargę kasacyjną.

Maciej Kowalski

Adam Doliwa

Ewa Stefańska

(M.T.)

[a.ł]